

O KURAH BREZ GLAVE,
POČENIH MAČKIH IN DRUGIH
ŽIVALSKIH FRAZEMIH V
OTROŠKI IN MLADINSKI
LITERATURI

Urška Valenčič Arh

UVOD

Svet okoli sebe ter materialne in duhovne dobrine človek interpretira in poimenuje z jezikovnimi sredstvi, ki sestavljajo jezikovno sliko sveta v neki skupnosti. Med izraze, s katerimi oblikuje sliko realnosti, spada tudi frazeologija in znotraj nje živalska frazeologija. Frazemi so jezikovne enote, ki jih opredeljujejo definicijske lastnosti: večbesednost ter strukturna in pomenska ustaljenost. Ustaljenost v določeni skupnosti pomeni, da so frazemi uslovarjeni v mentalnem kolektivnem spominu in jih »zgolj« reproduciramo v vsakdanji rabi. Frazemi imajo sposobnost odslikavati vrednotenje, ki velja v jezikovni skupnosti. Kržišnik (2005: 70) meni, da so frazemi med jezikovnimi sredstvi »najprimernejša sredstva za izražanje kulturnega temelja«, ker imajo izrazno podobo (besednozvezno) in sekundarno znakovnost, saj so sestavljeni iz besednih, torej pomenonosnih znakov. Obenem se v jeziku najpogosteje ustalijo tisti figurativni izrazi, ki se povezujejo s konvencionaliziranimi, nacionalnimi vzorci, stereotipi (prim. Kržišnik 2008: 33). Temeljna lastnost frazemov je konotativnost, s katero posredujemo pragmatično informacijo glede na kulturne predstave in tradicijo (prim. Stramljič Breznik 2014: 26 po Ristić 2004: 22–23). Konotacije so pogoste za določene skupine besed, na primer za poimenovanja živali. V konotativnih semih so kolektivno pripisane lastnosti živalim, ki postanejo izhodišče za poimenovanja. Poimenovanja z živalmi lahko imajo negativno, slabšalno konotacijo, npr. neumnost v frazemu *neumen kakor konj*, kot tudi pozitivno vrednotenje njihovih živalskih lastnosti, npr. krepost in moč v primerjalnem frazemu *močan kot konj* ali dobro počutje in zdravje v frazemu *zdrav kot konj* (prim. Keber 2011: 362).

Z živalskim svetom v stalnih besednih zvezah se je v slovenski frazeologiji podrobno ukvarjal Janez Keber v delih *Slovenske živali v prisposodbah 1, 2* (1996, 1998), v katerih z etnolingvističnega in kontrastivnega vidika obravnava poimenovanja, motivacijo nastanka, metaforiko in simboliko v frazemih z živalsko sestavino. Erika Kržišnik izpostavlja

nekatero frazeme z živalsko sestavino v članku *Biblične stalne zveze v slovarju slovenskega knjižnega jezika in v slovenskem jeziku* (2000). V slovenski frazeologiji imajo frazemi z živalmi v sestavinski zgradbi različna poimenovanja. Kržišnik (2014: 243) uporablja izraz *zoonim* za frazeme, v katerih se pojavi žival kot *zoonimna komponenta*. Jemec Tomazin (2014: 431) in Stramljič Breznik (2014: 24) sta vpeljali pojem *živalski frazemi*. Jakop je raziskovala pragmatične frazeme z *animalistično sestavino* (2014: 154), Valenčič Arh (2014: 459) pa se je posvetila diahroni raziskavi frazema z *živalsko sestavino slon* v frazemu *slon v trgovini s porcelanom*. Koletnik in Nikolovski (2020) sta analizirala primerjalne frazeme z *zoonimnimi sestavinami*. V pričujočem prispevku bomo uporabljali izraz »frazemi z živalsko sestavino« ali »živalski frazemi« za frazeme, ki v sestavinski zgradbi vsebujejo poimenovanje za živali, del živali ali živalsko bivališče.

OPIS ANALIZIRANEGA GRADIVA IN METODOLOGIJE

Za izdelavo obsežnega nabora smo pregledali izbrane otroške in mladinske romane, ki omogočajo spremljanje rabe frazeologije v sodobnem jezikovnem gradivu. Izbrali smo štirinajst romanov: *Sence poletja* (Janja Vidmar, 2000), *Veselo poletje* (Evgen Jurič, 2002), *Oh, ta kriza!* (Nejka Omahen, 2002), *Punčka v ogledalu* (Marinka Fritz - Kunc, 2003), *Modri pulover* (Marinka Fritz - Kunc, 2003), *Dražen in jaz* (Franjo Frančič, 2004), *Kamen v žepu* (Tatjana Kokalj 2005), *Poletje na okenski polici* (Irena Velikonja, 2006), *Pink* (Janja Vidmar, 2008), *Car brez zaklada* (Slavko Pregl 2009), *Normalna družina ... Pa kaj še!* (Irena Velikonja, 2011), *Enajstnik* (Nataša Konc Lorenzutti, 2012), *Lica kot češnje* (Nataša Konc Lorenzutti, 2014) in *Avtobus ob treh* (Nataša Konc Lorenzutti, 2018).

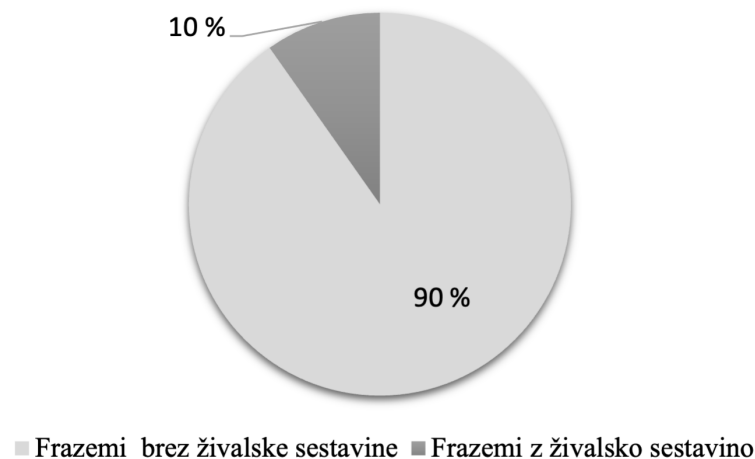
Slovenski mladinski prozaisti opisujejo tegobe otroštva in odraščanja, s katerimi se soočajo literarni liki. Temeljni motiv v vseh delih je realistično dogajanje med odraščajočimi najstniki, ki nakazuje, da je zgodba ponovljiva tudi v bralčevem življenju, zato se bralec brez težav poistoveti s tematiko, dogajanjem in reševanjem opisanih težav. Realistična literatura ima v robinzonskem obdobju bralnega razvoja pomembno vlogo, »saj mladi bralec preraste pravljčno fazo, v realistični prozi pa šele postopoma prehaja k razumevanju daljših besedil« (Haramija 2005: 6).

Mladinska književnost je podvrsta književnosti, ki se od ostalih loči po obstoju, zgradbi, bistvu in vrednotah. Pojem »mladinska književnost« je po Blažić (2014: 7) nadpomenka za dve področji: za področje literarnega ustvarjanja za otroke (od rojstva do približno 12. leta) in mladostnike (od 12. do 18. leta) ter za »književnost, ki je sčasoma postala primerna za mlade bralce, čeprav je bila prvotno napisana za odrasle in ima status klasike«. V *Mali literarni teoriji* Matjaž Kmecl opredeljuje otroško/mladinsko literaturo kot »posebn(o) književnost za posebnega (otroškega) bralca; to pomeni, da so vse njene prvine prilagojene sprejemnim zmogljivostim in zanimanju mladega, otroškega bralca« (Kmecl 1976: 311). Slovenska mladinska književnost, ki jo Blažić (2013: 71) uvršča v obdobje po letu 1980, postane po letu 2010 »vitalen del slovenske književnosti, ki ima manjši, a zato bolj fleksibilen literarni sistem ter je polje svobode« (ibid.: 74). Zanj je značilno pisanje, v katerem izstopajo izvirnost, domiselnost ter besedotvorna inovativnost. Mednje spadajo tudi frazemi kot ekspresivne stalne besedne zveze, ki se v umetnostnih besedilih pojavljajo v svoji čisti obliki, zbujajo bralčevo pozornost, bogatijo vsebino in so privlačni za branje. Literarno delo ponuja najkakovostnejšo izrabo stilističnih možnosti, ki jih frazeologija ponuja (Palm 1989: 314). Christophe (1997: 28) meni, da je frazeologija v besedilu prikaz tako vitalnosti kot tudi konvencionalnosti nekega jezika. Raba frazemov je odvisna od pisateljeve kreativne ustvarjalnosti ter pripravljenosti, do kolikšne mere bo izkoristil potencial, ki ga frazeologija nudi na različnih ravneh.

Nabor frazemov z živalsko sestavino smo pridobili s sistematičnim izpisom iz literarnih del. Vse frazeme smo vnesli v ločeno preglednico (Excel). V naslednji fazi smo preverjali vzorčne primere glede na ustaljenost v zgradbi in pomenu. Analizirali smo izrazno podobo frazemov in razmerje med frazeološkimi sestavinami. Označili smo uslovarjene in priložnostne tvorbe. Leksikaliziranost smo preverjali v *Slovarju slovenskih frazemov* (Keber 2011). Proces frazeologizacije neustaljenih besednih zvez smo primerjali v korpusu pisne standardne slovenščine *Gigafida 2.0* (<https://viri.cjvt.si/gigafida>). Tako smo določili, ali imajo priložnostni frazemi sobesedilno funkcijo v izbranem besedilu ali pa morda (že) prehajajo v splošni nabor frazemov v slovenščini. Korpus *Gigafida 2.0* je zaradi svoje velikosti primeren za ugotavljanje prisotnosti frazemov v pisnih virih sodobne slovenščine. Frazeme smo iskali s preprostimi iskalnimi pogoji, oprtimi na posamezne leme. Pridobljeni rezultati so služili kot podlaga za kvantitativni vidik rabe, s katerim smo želeli zaznati dinamiko rabe frazemov v umetnostnem besedilu.

ANALIZA GRADIVA

V celotnem korpusu otroške in mladinske literature je bilo 1685 frazemov, od tega je bilo v izhodišču analize 165 frazemov z živalmi povezanih leksikalnih sestavin.

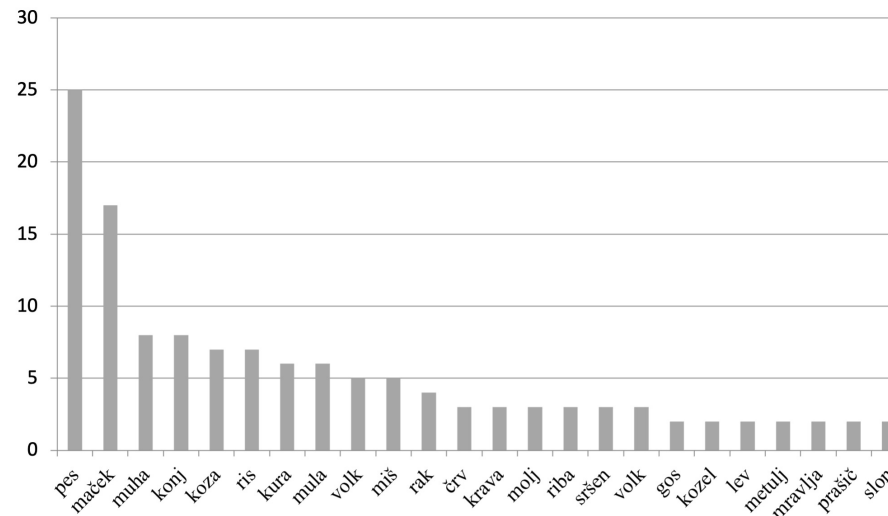

Slika 1: Pojavitev frazemov

Kot je razvidno iz prikaza na Sliki 1, so frazemi z živalsko sestavino predstavljali kar 10 odstotkov vseh frazemov. Podatek potrjuje ugotovitev, da so živali v leksikalni zapolnitvi frazeoloških enot med najpogostejše ponavljajočimi se sestavinami – poleg somatizmov, t. i. poimenovanja delov telesa (prim. Kržišnik 2009: 151).

Strukturno-semantična analiza zbranega gradiva razkrije bogat nabor frazemov z živalskimi sestavinami. Vključili smo frazeme, ki imajo v sestavinski zgradbi neposredno izraženo poimenovanje za živali (npr. *zar-deti kot kuhan rak*), in glagole (npr. *zastriči z ušesi*), pridevnike, prislove (npr. *kurja polt*) kot tudi sestavine, ki so posredno povezane z živalmi, npr. *pasti komu v kremplje*, *držati gobec*, in živalska bivališča, npr. *vreti kot v mravljišču*. V analizo smo zajeli tudi frazeološke neologizme in modifikacije, npr. *vpiti kot pavijan* (< *kričati kot pavijan*), in preverili njihovo funkcijo besedne igre v sobesedilu. S semantičnega vidika so frazemi z živalskimi sestavinami v našem gradivu popolnoma motivirani, npr. *metuljčki v trebuhu* – ‚biti zaljubljen‘, in delno motivirani, npr. *rdeč kot kuhan rak* – ‚zelo rdeč‘.

Tabela 1: Živali v sestavinski zgradbi, ki so se pojavile vsaj dvakrat

V Tabeli 1 predstavljamo število pojavitev živali v frazeološki zgradbi, ki so se pojavile več kot enkrat. Naslednje živali so bile del frazeološke zgradbe le enkrat: *klop*, *čebela*, *hijena*, *hrošč*, *jastreb*, *komar*, *krt*, *opica*, *osa*, *ovca*, *pajek*, *papiga*, *pavijan*, *pes*, *polh*, *polž*, *povodni konj*, *udav*, *vešča*, *zajec*, *žaba*, *žerjav*. Izsledki analize kažejo, da neposredno izražene živalske sestavine v zgradbi frazemov večinoma sestavljajo domače živali, npr. *pes*, *maček*, *muha*, *konj*, *koza*, *mula*, *kura*, *krava*. Domače živali najproduktivneje motivirajo slovensko živalsko frazeologijo, saj so od nekdanje stalne človekove spremljevalke (prim. Jakop 2014: 156). V manjšem obsegu so se pojavile tudi druge živali, ki živijo v slovenskem okolju, npr. *ris*, *volk*, *kača*, *molj*, *pajek*, *mravlja*, *polž*, *osa*, *riba*, *rak*, *klop*, *črv*, in živali, ki živijo v oddaljenih krajih, npr. *slon*, *hijena*, *lev*, *udav*, *žerjav*, *opica*. Ostale sestavine iz živalskega sveta so bila bivališča, deli živali in glagoli. V gradivu smo upoštevali tudi nekatera poimenovanja, kot npr. *cucek* za psa, ki so zaznamovana in predstavljajo leksikalizirane živalske metafore.

V prispevku predstavljamo zanimivejše rezultate korpusne analize. Glede na pomenski in oblikovni vidik smo izbrali (1) primerjalne frazeme kot najpogostejšo skupino frazemov z živalsko sestavino in (2) pragmatične frazeme. V nadaljevanju smo izpostavili (3) prenovitveno rabo in (4) *psa* kot najpogostejšo sestavino v živalskih frazemih.

Primerjalni frazemi

Skupina frazemov, ki se v izbranem gradivu najpogosteje pojavlja (39 %), so primerjalni frazemi ali komparacije. Kržišnik (2014: 243) imenuje primerjalne frazeme tudi primerjalne jezikovne izraze. Z njihovo rabo rojeni govorniki izražajo svoj »odnos do okolja in življenjskih okoliščin«, s katerimi so obdani.

Slika 2: Pojavitev primerjalnih frazemov z živalsko sestavino

Primerjalni frazemi zrcalijo tudi »fizične in psihične lastnosti človeka in temeljijo na povezovanju z živalmi, rastlinami, naravnimi pojavi«

(Kržišnik 2008: 39). Fink - Arsovski (2002:12) loči dve osnovni strukturi: tridelno A+B+C in dvodelno B+C. A predstavlja *tertium comparationes*, B je v obeh strukturah primerjalni veznik (v slovenskih frazemih tega tipa *kot*, *kakor* in *ko*), C pa je primerjalna beseda (*comparatum*), npr. *polh* v primerjalnem frazemu *spati kot polh* (prim. Burger 2015: 56). Sestavine v A-delu najpogosteje nastopajo v svojem slovarskem pomenu, kar pomeni, da je frazeološki pomen transparenten in največkrat delno motiviran oz. idiomatičen. Kržišnik (2014: 245–246) glede redkejše rabe dvodelnih struktur, npr. *kot miška*, navaja, da je pri dvodelnih strukturah pogostejša variantnost in s tem tudi spreminjanje kategorialnega pomena (pridevniški: *pohleven kot miška*; prislovni: *kot miška sem se splazila*). Predstavili bomo ilustrativne primere za tridelno in dvodelno zgradbo ter priložnostno, inovativno besedno zvezo.

- (1) Najhuje, kar se je moji mami v zvezi z mano zgodilo, je bilo, da me enkrat v osmem razredu ni bilo domov s popoldanskega krožka tisto minuto, ko me je pričakovala, ampak sem prišla celo uro pozneje. Takrat je letala po stanovanju *kot kura brez glave* in mi očitala, da sem ji za najmanj pet let skrajšala življenje, da jo je skoraj kap in da je že skoraj poklicala policijo (Velikonja 2006: 119).

S primerjalnim frazemom *kot kura brez glave* je v sobesedilu ponazorjena reakcija mame, ki se je zaradi skrbi znašla v neprijetnem položaju. Občutek strahu, tesnobe in nemira jo je pahnil v neobičajno in zbegano ravnanje. Pomenska analiza primerjalnega frazema z uslovarjeno dvodelno strukturo *kot kura brez glave* v sobesedilnem okolju kaže, da se frazem nanaša na izražanje brezglavega, paničnega, neorganiziranega ravnanja. Motivacijsko izhodišče se, kot pravi Keber (2011: 439), nanaša na položaj, ko kuri odsekajo glavo, jo spustijo na tla in kura včasih steče nekaj korakov, nato se zgrudi. Leksem *kura* je v primerjavi z drugimi sinonimnimi poimenovanji, npr. *kokoš*, *kokoška*, *putka*, *koklja*, najbolj frazematvoren in najpogostejša sestavina v frazeoloških zgradbah (prim. Stramljič Breznik 2014: 25). Poleg osnovnega označevalnega

pomena predstavljajo predvsem konotativni semi osnovo za prenesene pomene in frazeme. Leksemu ‚kura‘ so kolektivno pripisane negativne lastnosti, npr. izgubljenost, zmedenost, brezcilnost in od njih je odvisna konotacija frazema. V nadaljevanju nas je zanimala raba kontekstualnih glagolov v povezavi s primerjalnim frazemom. V *Gigafidi 2.0* smo z iskanjem »kot kura brez glave« dobili 55 zadetkov z najpogostejšimi kolokatorji, ki so glagoli premikanja, npr. *tekati, letati, skakati, hoditi*, kar potrjuje, da se je ohranila slikovna podoba iz prvotne motivacije v domačem okolju.

- (2) K nam je prišla Maja in začela očeta vleči pokonci. Upiral se je z vsemi štirimi, pa ni nič pomagalo. Neusmiljeno ga je odvekla v množico in ga prisilila, da jo je prijel okoli pasu in naredil nekaj korakov. Moj oče je plesal! Sicer *kot slon v trgovini s porcelanom*, ampak vendarle (Omahen 2002: 357).

V primerjalnem frazemu v zgledu (2) z dvodelno strukturo nastopa *slon*, ki motivacijsko ni bil povezan s slovenskim okoljem. Prvoosebni pripovedovalec izraža svoje začudenje nad očetom, ki se je pustil prepričati v ples, četudi je bil pri tem okoren. Okornost in nerodnost je slikovito ponazoril z rabo primerjalnega frazema. Frazem *kot slon v trgovini s porcelanom* namiguje na to, da je bil frazem v slovenščino prevzet iz drugih jezikov, saj slona v slovenskem prostoru niso poznali.¹ Kot navaja Valenčič Arh (2014: 460), so slonu v prvih zapisih v slovenščini prisojali pozitivne lastnosti, npr. ljubezen do mladičev, zvestobo, sramežljivost idr. Danes slonu zaradi teže in velikosti pripisujemo nerodnost, nespretnost in okornost. V *Slovarju slovenskega knjižnega jezika 2* je leksemu *slon* dodan metaforični pomenski opis ‚velik, neroden človek‘. Struktura v prenesenem pomenu predstavlja slikovito primerjavo. Predstava o slonu, ki se

giblje v trgovini s porcelanom, sloni na nasprotju med živalskim velikonom in krhkimi izdelki iz porcelana. Nerodno obnašanje je v metaforičnih opisih povezano tudi z drugimi velikimi živalmi, npr. bik, krava, konj (prim. Valenčič Arh 2014: 461). Pri dvodelnih strukturah primerjalnih frazemov, ki so redkejšje od tridelnih, je pogostejša variantnost, zato nas je zanimala raba v sodobnih besedilih. Fakultativne glagolske sestavine smo preverili v *Gigafidi 2.0* in ugotovili, da so najpogostejši glagoli *obnašati se, biti, vesti, lomastiti, ravnati*, ki ubesedujejo vedenje. Našli smo tudi zvezo *počutiti se kot slon v trgovini s porcelanom*, ki opisuje neprijetno čustveno stanje.

- (3) Janca se je ravno odločila, da bo dala slovo kratkotrajnemu in mučnemu življenju in se prepustila naročju tihe, bele svetlobe na koncu predora, ko jo je težkega bremena zbite množice odrešila močna topla Mirčeva roka. Za njim je stal Tomi in *se režal kot pečen maček* (Vidmar 2008: 132).
- (4) Potem je le povedala: »Triindvajset ali tam nekje.« Skoraj bi me kap! To je že povsem odrasel človek, Neža pa gre takole afne guncat okrog njega. Normalno, da se mu zdi vse skupaj trapasto. In zdaj bo šla k njemu in se mu servirala na pladnju. Če je dovolj primitiven, bo zgrabil priložnost in jo pustil v blatu; če pa ima vsaj trohico pameti v glavi, *se ji bo režal kot pečen maček* in jo tudi prizadel. Pri vsem skupaj nisem mogla storiti ničesar, ker je bila Neža tako zaljubljena, da so se ji možgani popolnoma zmehčali in postali neuporabni za kakršno koli trezno razmišljanje. Upala sem, da me ljubezen ne bo nikoli udarila tako močno, da bi se vrgla morskemu psu naravnost v žrelo (Velikonja 2006: 85).

Redki frazemi se v korpusu ponovijo, med njimi so npr. *biti na psu, biti tiho kot miška, besen kot ris*. Tudi primerjalni frazem *režati se kot pečen maček* se je v analizi pojavil dvakrat v uslovarjeni obliki. Pri večini tridelnih primerjalnih frazemov je prvi A-del nedesemantiziran in C-del

¹ Keber (2011: 868) omenja tri različice: brez glagolske sestavine *kot slon v trgovini s porcelanom* ter dve variantni glagolski sestavini *obnašati se/vesti se kot slon v trgovini s porcelanom*.

potencira pomen prvega dela. Zgleda (3) in (4) kažeta na to, da sestavine v C-delu *kot pečen maček* v slovenščini v frazemu *režati se kot pečen maček* potencirajo pomen glagola ‚režati se‘ z dodatnim pomenom ‚zelo‘ in semantičnim dodatkom ‚posmehovati se‘. V zgledu (3) je literarni lik izrazil svoj porogljiv odnos do prizora, kar ga postavi v negativno luč. Pri naslednjem zgledu (4) je v sobesedilu, ki sledi primerjalnemu frazemu *se ji bo režal kot pečen maček*, neposredno naveden pomenski opis »in jo tudi prizadel«. Oba zgleda kažeta negativen, odklonilen odnos do sočloveka. Po Kebru (2011: 495) gre za izvirno slovenski primerjalni frazem. Povod za smeh je bila verjetno zamenjava zajca z mačkom ali pa je prišlo do sestavine povsem po naključju, kot je to običajno za mnoge frazeme, v katerih nastopajo živali iz domačega okolja (Keber 1996: 211).

Poleg ustaljene rabe primerjalnih frazemov kaže gradivo tudi priložnostne zveze z živalskimi sestavinami, ki so morebiti v vlogi potencialnih frazemov, npr. *imeti časa kot komarjev*.

- (5) En mesec časa sem imel ... En mesec, da nabere rastline, jih posušim in izdelam herbarij. Štiri nedelje, štiri ponedeljke, štiri torke, štiri srede in tako naprej ... Oh, časa na pretek, sem si mislil! *Časa kot komarjev*, sem si pravil! Lahko naredim enajst herbarijev, ne samo enega (Konc Lorenzutti 2012: 59).

Metaforična besedna zveza *imeti časa kot komarjev* v pomenu ‚imeti veliko časa‘ namiguje na dejstvo, da je komarjev veliko. Motivacijska razlaga za primerjalno besedo (*comparatum*) je del realnosti in povezana s človekovim okoljem.² Te jezikovne strukture so rezultat kreativne jezikovne igre ali frazeološke prenovitve (*vreti kot v mravljišču* < *vrveti kot v mravljišču*) z ohranjenjo primarno semantiko v A-delu in ustvarjalno *ad hoc*

2 Komarju je pripisana lastnost ‚biti nadležen‘ v primerah *nadležen kot komar*. V *Gigafidi 2.0* je v treh zgledih poudarjena ‚nadležnost‘ v opisu nekoga, ki s svojim pojavljanjem povzroča slabo voljo.

zapolnitev v C-delu, ki se lahko sčasoma ustali kot varianta. Drugače kot ustaljene frazeme jih opredeljuje dejstvo, da v besedilu nastajajo sproti in jih bralec ne priključuje iz spomina, temveč si jih vsakokrat predstavlja kot »novo« besedno zvezo. Njihov nastanek povezujemo z jezikovno sliko, kakor se odraža v neki skupnosti, in pripisovanjem lastnosti ene stvari kaki drugi stvari.

Priložnostne zapolnitve so bile vzete iz vsakdanjega življenja in bralcem znanih situacij, npr. *sliniti se kot bernardinec*, *zavzeti kaj kot krdelo muh kupček marmelade*, *cepiniti v posteljo kot dve pijani muhi*, *spustiti se nad koga kot ptica ujeda*. Nekateri so v procesu ustaljenosti, npr. *kot večje okoli cestne svetilke*, saj primerjava v *Gigafidi 2.0* potrjuje pojavitve v sobesedilu. Značilnost povodnega konja, ki lahko odpre usta največ med vsemi vretenčarji in zato dolgo zadrži dih, je motivirala npr. nastanek priložnostne zveze v analiziranem korpusu *zazehati kot povodni konj* (prim. Jurič 2002: 112).³

Pragmatični frazemi

Pragmatični frazemi so skupina frazemov, ki so zaradi svojih oblikoslovno-skladenjskih posebnosti »shranjeni v spominu maternih govorcev v obliki, ki je v veliki oziroma največji možni meri prekrivna z rabo v besedilu in/ali okoliščinah sporazumevanja« (Jakop 2003: 112). Zaradi te posebnosti jih uporabljamo v komunikaciji kot stavčne frazeme ali stavčne povedi. Pragmatični frazemi nimajo denotativnega pomena v smislu poimenovanja predmetnosti, lastnosti, dogajanja idr., temveč opravljajo podobne skladenjske funkcije kot členki in medmeti. V jeziku ti frazemi izvršijo pragmatično funkcijo, kar pomeni, da govorec z njihovo

3 Motivacijo potrjujejo zdetki v *Gigafidi 2.0* *sopihati kot povodni konj*, *hlatasti za zrakom kot povodni konj*.

rabo opravi določeno ekspresivno govorno dejanje. S frazomom *Koza neumna!* govorec izrazi svoje nezadovoljstvo ali nejevoljo. Zato je treba pri pomenskem opisu pragmatičnih frazemov upoštevati pragmatične kategorije, kot so govorčev namen, govorčeva strategija, odnos med govorcem in naslovnikom, okoliščine sporazumevanja in druge (prim. Jakop: 2003: 118).

V analiziranem korpusu se živalske sestavine največkrat pojavijo v pragmatičnih frazemih, ki izražajo negativen odnos do naslovnika. Gre za čustveno grobe in žaljive besede ali besedne zveze, za katere imamo v slovenščini izraz *psovka*, ki ga je domnevno, kot navaja Snoj (1997: 513) motivirala primerjalna struktura *obravnavati koga kot psa*, in pragmatični frazem *reči komu, da je pes*. V ilustrativnih primerih bomo najprej postavili psovke, v katerih se ponavlja sestavina *koza*, dodali zgled s sestavino *krava* ter pokazali zgled, v katerem pragmatični frazem izraža pozitiven odnos do naslovnika.

- (6) »Viski je kriv, da očka izgubi kontrolo nad seboj, in nič drugega!« odgovorim, kar že dolgo vem. Mama to pred nama s Klasom smešno skriva. »Še dobro, da te ni slišal! ... Pozabljaš, kako te ima očka rad!« mi oponese skrb, ki sem je po njenem deležna. »*Koza neumna!*« izrečem, kar ne morem ujeti nazaj. Opravičujem se ter znova in znova ponavljam, naj mi oprost. Preveč sem se spozabila nad njo (Fritz - Kunc 2003: 53–54).
- (7) »Vito!« zakličem in stečem, da bi ga dohitela. »Skoraj nič ne jem in zato sem postala omotična!« priznam, česar nisem hotela. »*Koza trapasta!*« reče, česar od tako umirjenega prijatelja ne bi pričakovala. Razjezila sem ga. »Briga me!« odvrnem nazaj. Drug drugemu sva se odtujila (Fritz - Kunc 2003: 54).
- (8) »Tako velik, pa še tak bebec!« Stopila je do kuhinje, iz omare pod umivalnikom izvlekla veliko prazno črno vrečo za smeti, vanjo

stresla vsebino predala, vse skupaj zvila in odnesla pod grm v atriju. »Alo, zamorček, na delo! Nosi kramo ven pred hišo in lepo molči. Če boš priden, boš v celem dnevu zaslužil desetkrat manj kot jaz z eno porcijo. Priden, Lenart, priden. Bom gledala!« je rekla in sedla v zaprašen fotelj. »No, dajmo!« »*Koza blesava!*« je pomislil Lenart (Pregl 2009: 56).

- (9) Potem jo je zagrabil še enkrat in ji s krvoločnim sijem v očeh dejal: »Da te ne vidim več v svoji bližini, ti *krava trapasta!* Da se ne bi več slinila okrog mene! Marš!« in jo je porinil iz stranišča (Velikonja 2006: 104).

Analiza je pokazala ponavljanje leksema *koza* v sestavinski zgradbi. Skladenjski vzorec z živalsko sestavino v samostalniški podredni strukturi je pokazal pridevniški prilastek na desni, npr. *koza trapasta*, *koza neumna*, *koza blesava*, ki je, kot poudarja Jakop (2014: 157), v slovenski skladnji anomalna struktura. Pomensko-funkcijska analiza razkriva, da pragmatični frazemi v zgledih (6) do (9) odslikavajo negativno vrednotenje in izražajo zelo negativen odnos do naslovnika. Literarni liki so neprijetno razpoloženi, nezadovoljni, jezni. V zgledih (6), (7) in (8) predstavlja beseda *koza* jedrno sestavino, ki ima z oznako ‚slabšalno‘ uslovarjeni konotativni pomen ‚neumna, domišljava ženska‘. Variantnost pridevniških sestavin *neumna*, *trapasta*, *blesava* intenzivira negativno vrednotenje. Podobno funkcijo ima tudi pridevnik *trapasta* v zgledu (9) z jedrno sestavino *krava*. Preverili smo rabo v *Gigafida 2.0* in ugotovili, da ima največ zadetkov besedna zveza *koza neumna* (17 konkordanc). Zveza *koza stara* se pojavi sedemkrat in že nakazuje variantnost v sestavinski zgradbi. *Koza blesava* se pojavi samo enkrat, kar pomeni, da leksem ‚blesava‘ sčasoma morda prehaja v rabo. Pragmatični frazem *krava trapasta* ima v pisnem korpusu *Gigafida* štiri zadetke med leti 2001 in 2010.

- (10) »Prav iščeta s Klasom, da me izzoveta!« mrmra oče, ker sem obstala kot okamenela. Ne premaknem se, dokler ne prične zapirati

garažnih vrat. »Ti je muca pojedla jezik?« hoče, da spregovorim. Ni mi do zblíževanja, kajti odločila sem se, da ga bom ignorirala (Fritz-Kunc 2003: 58).

Na dveh mestih se pojavi pragmatični frazem z živalsko sestavino, ki izraža pozivno govorno dejanje, ko želi govorec vplivati na naslovnika, naj opravi neko dejanje. V zgledu (10) želi oče vplivati na to, da bi junakinja spregovorila, in jo bodri s stavčnim frazemom *Ti je muca pojedla jezik?* v pomenu ‚a si obmolknil; zakaj ne govoriš (vprašanje molčecemu otroku)‘ (prim. Keber 2011: 556). Po Kebrovi (ibid.: 496) razlaga temelji frazem na šaljivi domnevi, da je tistemu, ki molči, mačka pojedla jezik.

Prenovitveni postopki

Prenavljanje je kreativni postopek z različnimi prenovitvenimi posegi. Večsestavinskost frazemov in ustaljenost frazeoloških sestavin omogočata poigravanje in izrabo semantične potence, ki je sestavljena iz treh ravni. Prvo pomensko raven predstavlja prosta besedna zveza, drugo frazeološka besedna zveza in tretjo razmerje med obema pomenoma (Kržišnik 2006: 260). V izbranem korpusu ni bilo veliko prenovitev med frazemi z živalskimi sestavinami. Najpogostejše so bile zamenjave ali substitucije posameznih sestavin brez dodatnih razlag, npr. *besen kot volk* (< *besen kot ris*).

Analiza kaže, da so samostalniške sestavine največkrat prenovljene pri pomenskem opisu za izražanje nejevolje z zelo glasnim govorjenjem ali vpitjem. V slovenščini imamo ustaljene frazeme *dreti se/kričati/vpiti kot sraka*, *dreti se kot šoja* z živalmi iz domačega okolja.

(11) Čez nekaj minut se je Notica vrnila – z Ivanom Groznim. Najraje bi se udrl v zemljo. Ivan Grozni je bil *besen kot ris*. Ko je vstopil

v razred, se je med učence in učenke v hipu naselila mrzla tišina. Najbrž je vsem zaledenela kri v žilah. »Pa kaj *vpijete kot pavijan!*!« je zatulil med nas. »Kako se obnaša v šoli?« je glas še za spoznanje povzdignil, da smo vsi zlezli skoraj pod klopi (Velikonja 2011: 11).

V zgledu (11) je najprej uporabljen leksikaliziran primerjalni frazem *besen kot ris*, nato v besedilu sledi prenovitev. Pri primeri *vpiti kot pavijan* je zamenjana samostalniška sestavina, ki ponazarja vedenje afriške opice s podaljšanim gobcem.⁴ Fran Erjavec v delu *Domače in tuje živali v podobah* pripisuje pavijanu divjost, jeznoritost, potuhnjenost in nesramnost: »Razkačeni divjajo kakor besni, vse se jih boji, vse se jim izogiblje, leopard si upa le na posamezne in celo lev jih pusti na miru, samo kač se strašno boje, pred njimi trepečejo« (Erjavec 1995: 244).

(12) »Nočem večerje! Nočem večerje! Nočem večerje! Daj mi jo NA-ZAJ!« Tokrat je vpil še glasneje. Iz roke sem mu hotela potegniti žlico, pa se je je oprijel z obema rokama in jo vlekel k sebi. Nekaj časa sva se cukala, seveda je on pri tem *vpil kot žerjav*. Končno sem obupala in popustila (Omahen 2008: 103).

Leksikalizirana primera *kričati kot žerjav* v zgledu (12) izpostavlja glasnost kot lastnost »velike ptice z dolgim vratom, dolgimi nogami in navadno sivim perjem« (SSKJ2). Sobesedilna okolica v zgledu v premem govoru kaže na glasno vpitje literarnega lika. Prvoosebna pripovedovalka pri opisu njegovega ravnanja uporabi besedno zvezo »vpiti kot žerjav« in pri tem zamenja sestavino *kričati* z glagolom *vpiti*. Primerjava v *Gigafidi 2.0* ni potrdila razširjenosti zgledov v (11) in (12), zato menimo, da gre za priložnostno rabo.

4 V SSKJ2 je naveden primerjalni frazem *kričati kakor pavijan*.

Primer prenovitve ustaljenega frazema *kot pes na kost* v pomenu ‚hlastno, hitro, popadljivo‘ v zgledu (13) je zanimiv z dveh vidikov: zamenjava sestavin in metajezikovni komentar v sobesedilu.

- (13) Mogoče ga sploh ne bo in je v to, da se dobimo, privolil le iz vpljudnosti ali da bi se naju znebil, v resnici pa niti v sanjah ni mislil priti dol in kar koli početi z nama. To sem povedala Neži, pa je le zapihala vame in mi rekla, naj ne blebetam neumnosti. »Očitno se dolgočasi in moj predlog je pograbil *kot maček kost*,« je domišljavo rekla. Nisem mogla iz svoje kože in sem zasikala, da mački ne obirajo kosti. Res me moti, da tako rada uporablja pregovore in razne fraze, vendar se nikoli ne potrudi, da bi jih uporabila pravilno (Velikonja 2006: 55).

Prenovitveni postopek eliptičnega izpusta sestavine *na* in postopek leksikalne substitucije ali zamenjave leksemov *maček* < *pes* prizadeneta sestavinsko zgradbo uslovarjenega frazema *kot pes na kost*. Metajezikovni komentar (»Nisem mogla iz svoje kože in sem zasikala, da mački ne obirajo kosti.«), ki ga Burger (1982: 89) v svoji prvi tipologiji modifikacij prišteva med prenovitvene postopke, razkrije pragmatično komunikativno funkcijo z namenom, da usmeri bralca k nefrazeološki vrsti branja in dobesedni interpretaciji. Literarni lik v nadaljevanju neposredno pojasni rabo in vrsto besednih zvez (»uporablja pregovore in razne fraze«) ter pojasni odnos sogovornice do njih (»se nikoli ne potrudi, da bi jih uporabila pravilno«). Z metajezikovnim komentarjem avtor rabo frazeologije zavestno izpostavi, poudari, dodatno interpretira in aktivira bralčevo frazeološko kompetenco.

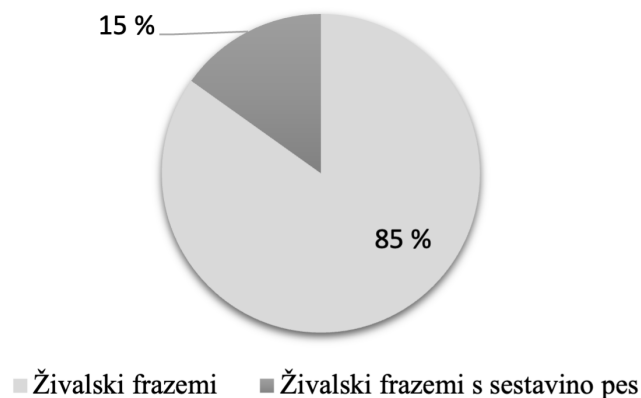
- (14) Vso pot do smetnjakov sva si potem izmišljala besedne akrobacije: »Glej, nebo se zbira na oblakih!« »Ohladje se je ozračilo.« »Čelo mi lije s potu.« »Zdaj pa je le malo zahribalo od piha.« *Režala sva se kot počena mačka*. Bolj ko se je bližal odhod v bolnišnico, večje neumnosti sem klatil (Konc Lorenzutti 2018: 119).

Frazem *režati se kot pečen maček* se je, kot smo zapisali, v korpusu pojavil dvakrat v osnovni obliki. V sobesedilni prenovitvi frazem predstavljamo v zgledu (14). Inovativna raba omenjenega frazema ni redka. Že Keber (2011: 495) je navedel zanimive sestavine v C-delu iz gradiva za SSKJ: »*se je režal, kakor leseni pes; se je režal kot pečen lisjak; režiš se kot opica; se je režal kot stara aktovka; se režiš kakor razsušeno korito*«. Preverili smo sestavinsko zgradbo v sodobnem jeziku v *Gigafidi 2.0*. Zadetki so pokazali primere *režati se kot utrgan, režati se ko pečen lisjak, režati se ko kreten*.⁵

Pri rabi oblike *režala sva se kot počena mačka* v pomenu ‚močno, glasno se smejati‘ opazimo sestavinsko (*počen* < *pečen*) in besedotvorno (*mačka* < *maček*) prenovitev ter pomenski premik, ki temelji na sobesedilu. Literarna lika sta se glasno krohotala svojim pogruntavščinam, a obenem prikrivala tesnoben občutek zaradi dejstva, da je bil oče v bolnišnici na zdravljenju. Opazili smo povezavo s frazemom *kot počen lonec* v pomenu ‚nerazločen, skrhan‘, ki se pojavlja v povezavi z glasom. Sobesedilna in križanjska prenovitev ali kontaminacija dveh frazemov prizadene sestavinsko in tudi skladenjsko povezovalnost. V tem kontekstu je zelo osmišljena in dosega humorni učinek.

5 V pomenu, da je kdo ‚nervozen‘, obstaja tudi zveza *režati se kot lobanja*.

Živalski frazemi s sestavino pes

Slika 3: Pojavitev živalskih frazemov s sestavino pes

Najpogosteje (15 %) je bila v frazemih posredno ali neposredno izražena živalska sestavina *pes* (sl. 3). V analizo smo zajeli frazeme, ki so neposredno poimenovali žival, npr. *biti na psu*, kot tudi frazeme, v katerih je bila živalska sestavina posredno oz. motivacijsko povezana s *psom*, npr. *stisniti rep med noge*.

Pes velja za najstarejšo domačo in človeku najbližjo žival, zato je bogato zastopan v frazemih in pregovorih (prim. Keber 1996: 286–287). Konotativnost je lastnost frazemov, ki izraža vrednotenje tega, kar s frazemom poimenujemo. Frazemi s sestavino *pes* imajo pozitivne kot tudi negativne motivirajoče seme, od katerih je odvisna konotacija celotnega frazema. V stalnih besednih zvezah se pogosto kaže podoba bede, ponižanja in nečloveškosti, a tudi zvestobe, vdanosti, pozornosti in nevtralne lastnosti, npr. lajanje ali grizenje.

- (15) Zdelo se mi je, da sem se ji kar zasmilil, ker nisem bil posvečen v skrivnostni svet starejših dveh. »Revček!« je dodala. »Oh, nehaj ga no lomiti!« se je oči znesel še nad njo. »Če je pa res, ubožček ubogi, tako sam. Onadva sta že velika,« me je vzela mami v bran. »Tudi Grega je že velik,« jo je oči postavil na realna tla. »Prav nič mu ne koristi, če ga zavijaš v vato in delaš z njim kot z dojenčkom.« Mami so očijevе trde besede privabile nekaj solz v oči. Kar čudno se mi je zdelo, da se je obnašala tako čustveno. Oči je namreč kar pogosto takole besnel, kadar se nismo obnašali čisto po njegovih pričakovanjih, pa je mami po navadi vedno zamahnila z roko, češ, se bo že unesel. Včasih je celo dodala, da *pes, ki laja, ne grize* – in potem je bil oči še bolj jezen, mami pa se je nasmihala za njegovim hrbtom (Velikonja 2011: 50).

V pregovoru *Pes, ki laja, ne grize*, se pojavita dve lastnosti psa. Prva značilna lastnost je lajanje, kadar se pes oglašá s kratkimi, odsekanimi glasovi. Druga lastnost je grizenje, kadar zasadi zobe v kaj. Pes običajno človeka najprej povoha, nato prijazno pomaha z repom in s tem daje znak, da človeka ne bo ugriznil. Poleg dobesečnega pomena ima pregovor tudi frazeološko branje v pomenu ‚človek, ki veliko govori ali grozi, ne naredi hudega‘ (Keber 1996: 291). V izbranem korpusu se pregovor pojavi dvakrat. V frazeološkem pomenu v zgledu (15) mama uporabi pregovor v frazeološkem pomenu, ker želi ublažiti očetove ostre besede in omiliti njihov vpliv na vse prisotne. Pregovor v osnovni obliki je razmeroma pogost, v *Gigafida 2.0* smo našli 33 konkordanc.

- (16) Peter vstane in povabi Laro, naj gre z njim malo na sprehod do vzpetine nad zalivom. Z Vasilijem se pomenljivo spogledava, jasno je, *kam pes taco moli*. Lara krotko vstane, vse gre kot po maslu. Skupaj odideta. Z Vasilijem gledava za njima (Konc Lorenzutti 2014: 142).

Še bolj frekventen je frazem *vedeti, kam pes taco moli* v pomenu ‚vedeti, kaj je skrivni namen govorjenja, ravnanja koga‘ (prim. Keber 1996: 292). Besedilni korpus v *Gigafidi 2.0* kaže 352 konkordanc s sestavinami *kam pes taco moli*. Keber (2011) povezuje etimološko razlago z jezikom lovcev. Pri iskanju divjadi sledijo psu, ki išče v smeri, kamor ga vodi nos po sledi. V zgledu (16) prvoosebni pripovedovalec z rabo frazema izrazi, da ve, kaj se pravzaprav skriva za Petrovim povabilom na sprehod. To poudari tudi opis »se pomenljivo spogledava«.

- (17) Oči se je popolnoma zatopil v spomine. »Pa vidiš, da ni tako enostavno imeti dojenčka. Samo previjanje, jokanje, hranjenje ... Stvari, ki človeka zdolgočasijo. Saj ne, da ne bi imel rad otroka, ampak res komaj čakam, da malo zraste!« Zdelo se mi je, da iz njega govori čisti obup. »Pa saj bo zrasla,« sem rekla. »Ja, seveda bo,« je rekel oči, »ampak do takrat se lahko marsikaj zgodi. Saj vidiš, kako je. Z živci *sva* čisto *na psu*. Maša je že vsa histerična« (Velikonja 2006: 71).

Slabšalno konotacijo ima frazem *biti na psu*, ki ga je motiviral nespoštovan položaj psa v okolju (Keber 1996: 290). Pomensko se nanaša na materialno ali finančno težek položaj ali da je nekaj na zelo nizki stopnji. V zgledu (17) je oče z *živci na psu* zaradi dela z dojenčkom. Opis »zdelo se mi je, da iz njega govori čisti obup« deluje kot katafora in vnaprej vpeljuje parafrazo oz. pomen frazema. *Biti na psu* se v korpusu pojavi štirikrat, v *Gigafidi 2.0* ima 288 konkordanc.

- (18) Odvrtela se mi je slika, kako bo tudi tokrat *stisnil rep med noge* (Velikonja 2006: 73).

Čeprav sta oče in mama prvoosebne pripovedovalke v romanu *Poletje na okenski polici* (Velikonja 2006) ločena, ima dekle dobre stike z očetom in njegovo novo družino. Pogosto ga pogreša, ker je mama zelo stroga, saj jo skrbi zanjo. Z njo je namreč zanosila »po nesreči« in oče ju je kmalu

zapustil. V najstniških letih poskuša razumeti očetovo dejanje. Zdaj se boji, da bo zaradi vsakdanjih težav pri vzgoji dojenčka zopet zapustil družino in na tem mestu je avtorica uporabila frazem *stisniti rep med noge* v pomenu ‚umakniti se, zbežati, vdati se‘. Frazem je motivirala pasja navada, da pes v primeru nevarnosti iz strahu zvije rep med noge in zbeži. Pogostno rabo potrjuje rezultat 306 konkordanc v *Gigafidi 2.0*.

ZAKLJUČEK

Z opravljeno analizo frazeološkega gradiva v izbranem korpusu smo ugotovili, da je frazeologija opazen element v slovenskih otroških in mladinskih romanih. Frazemi z živalsko sestavino predstavljajo desetodstotni delež med 1685 analiziranimi frazemi v 14 romanih. Živali so s svojo podobo in lastnostmi od nekdaj nudile osnovo za preslikavo na človeka, zato je v jeziku nastalo veliko stalnih besednih zvez. V frazeologiji izstopajo njihove značilnosti, medsebojni odnosi kot tudi vloga živali kot spremljevalke človeku. Avtorji izrabljajo zmožnosti, ki jih ponuja frazeologija z zaznamovalnimi in sozaznamovalnimi pomenskimi sestavinami. Frazemi s sestavinami iz živalskega sveta imajo izrazito izrazno podobo, kar lahko bralcu omogoča lažje razumevanje. Telesne značilnosti in lastnosti živali v frazeologiji označujejo človekova čustva, značaj, lastnosti, vedenjske vzorce, medčloveški značaj idr. Skozi analizo živalske sestavine v frazeološki zgradbi in z vidika motivacije smo v korpusu zasledili različne pomenske skupine, ki izražajo osebne lastnosti človeka (*siva miška*, *zvest kot pes*), videz (*debel kot pujs*) ter čustva, občutenja (*besen kot ris*, *stisniti rep med noge*) in ki tudi ubesedujejo vedenjske vzorce (*iz muhe delati slona*), dejanja (*ponavljati kot papiga*) in stanja (*tih kot miška*). Najpogostejše živalske sestavine so iz domačega okolja, npr. *pes*, kar potrjuje interakcijo med jezikom in poimenovanjem realnosti. Glede na vrsto frazema sta prevladovala dva frazeološka tipa: primerjalni frazemi in pragmatični frazemi. Pri obeh je bila

opazna variantnost v sestavinski zgradbi. Vpetost v literarno besedilo so avtorji začinili s prenovitvenimi postopki, kot so substitucija posameznih sestavin ali metakomentar. Na ta način so v sobesedilnem okolju kreativno izkoristili frazeološki potencial.

VIRI IN LITERATURA

- BLAŽIČ, Milena Mileva (2013): Jezik v sodobni slovenski mladinski književnosti 1980–2010. V: ŽELE, A. (ur.): *Družbena funkcijskost jezika (vidiki, merila, opredelitve)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 71–76.
- BLAŽIČ, Milena Mileva (2014): *Branja mladinske književnosti: izbor člankov in razprav*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- BURGER, Harald/BUHOFER, Annelies/SIALM, Ambros (1982): *Handbuch der Phraseologie*. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- BURGER, Harald (2015): *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: E. Schmidt Verlag.
- CHRISTOPHE, Alain (1997): Literarischer Phrasemgebrauch in Stefan Zweigs Schachnovelle. Gréciano, Gertrud in Rothkegel, Annely (ur.): *Phraseme in Kontext und Kontrast*. Bochum: Norbert Brockmeyer, str. 17–30.
- ERJAVEC, Fran (1995): *Domače in tuje živali v podobah*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- FINK-ARSOVSKI, Željka (2002): *Poredbena frazeologija: Pogled izvana i iznutra*. Zagreb: Filozofski fakultet.
- FRANČIČ Franjo (2004): *Dražen in jaz*. Ljubljana: Karantanija.
- FRITZ-KUNC, Marinka (2003): *Punčka v ogledalu*. Ljubljana: Karantanija.
- FRITZ-KUNC, Marinka (2003): *Modri pulover*. Grosuplje: Partner.
- HARAMIJA, Dragica (2005). Mladinska proza Slavka Pregla. V: *Otrok in knjiga*, let. 32, št. 64, str. 5–14. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-6IHVI-OHE> (citirano: 12. 12. 2022).
- JAKOP, Nataša (2003): Pragmatični frazemi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. V: *Jezikoslovni zapiski*, let. 9, št. 2, str. 111–127. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-BWMBBOYI> (citirano: 7. 11. 2022).
- JAKOP, Nataša (2014): Živali v pragmatičnih frazemih: na primeru slovenščine. V: VIDOVIČ BOLT, Ivana (ur.): *Životinje u frazeološkom ruhu [Elektronski vir]: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Animalistički frazemi u slavenskim jezicima održanog 21. i 22. III. 2014. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu*. http://www.animalisticki-frazemi.eu/images/frazemi/zbornik_radova/Jakop%20za%20WEB.pdf (citirano: 14. 1. 2023).
- JEMEC TOMAZIN, Mateja (2014): Kdaj je dobro postati trmast kot vol? Živalski frazemi v pravnih strokovnih besedilih. V: VIDOVIČ BOLT, Ivana (ur.): *Životinje u frazeološkom ruhu [Elektronski vir]: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Animalistički frazemi u slavenskim jezicima održanog 21. i 22. III. 2014. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu*. http://www.animalisticki-frazemi.eu/images/frazemi/zbornik_radova/Tomazin%20za%20WEB.pdf (citirano: 14.1. 2023).
- JURIČ Evgen (2002): *Veselo poletje*. Ljubljana: Karantanija.
- KEBER, Janez (1996): *Živali v prisposodobah 1*. Celje: Mohorjeva družba.
- KEBER, Janez (1998): *Živali v prisposodobah 2*. Celje: Mohorjeva družba.
- KEBER, Janez (2011): *Slovar slovenskih frazemov*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- KMECL, Matjaž (1976): *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Borec.
- KOKALJ, Tatjana (2005): *Kamen v žepu*. Ljubljana: Genija.
- KOLETNIK, Mihaela/NIKOLOVSKI, Gjoko (2020): Primerjalni frazemi z zoonimnimi sestavinami v prekmurskem narečju in makedonščini. V: *Slavia Centralis*, let. 13, št. 2. str. 83–99. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-IS80RFSR> (citirano: 6. 5. 2023).
- KONC LORENZUTTI, Nataša (2012): *Enajstnik*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- KONC LORENZUTTI, Nataša (2014): *Lica kot češnje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- KONC LORENZUTTI, Nataša (2018): *Avtobus ob treh*. Dob pri Domžalah: Miš.
- KORPUS PISNE STANDARDNE SLOVENŠČINE Gigafida 2.0. <https://viri.cjvt.si/gigafida> (citirano 20. 6. 2023).
- KRŽIŠNIK, Erika (2000): Biblične stalne besedne zveze v Slovarju slovenskega knjižnega jezika in v slovenskem jeziku. V: TOPORIŠIČ, Jože (ur.): *Razprave/ Dissertationes XVII*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Razred za filološke in literarne vede, str. 67–79.

- KRŽIŠNIK, Erika (2005): Frazeologija v luči kulture. V: STABEJ, Marko (ur.): *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Zbornik predavanj 41. seminarja slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, str. 67–81.
- KRŽIŠNIK, Erika (2006): Izraba semantične potence frazemov. V: *Slavistična revija*, let. 54, posebna številka, str. 259–279. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OI80BALA> (citirano: 14. 11. 2022).
- KRŽIŠNIK, Erika (2008): Viri za kulturološko interpretacijo frazeoloških enot. V: *Jezik in slovstvo*, let. 56, št. 1, str. 33–47.
- KRŽIŠNIK, Erika (2009): Telo in frazeologija. V: PEZDIRC BARTOL, Mateja (ur.): *Telo v slovenskem jeziku, literaturi, kulturi: zbornik predavanj / 45. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 22. 6.-10. 7. 2009*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 151–168.
- KRŽIŠNIK, Erika (2014): Zoonimi v slovenskih frazeoloških primerah. V: VIDOVIĆ BOLT, Ivana (ur.): *Životinje u frazeološkom ruhu [Elektronski vir]: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Animalistički frazemi u slavenskim jezicima održanog 21. i 22. III. 2014. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu*. http://www.animalisticki-frazemi.eu/images/frazemi/zbornik_radova/Krzisnik%20za%20WEB.pdf (citirano: 12. 1. 2023).
- OMAHEN, Nejka (2002): *Oh, ta kriza!* Ljubljana: Karantanija.
- PALM, Christine (1989): Die konnotative Potenz usueller und okkasioneller Phraseologismen und anderer festgeprägter Konstruktionen in Christa Wolfs Roman Kindheitsmuster. V: GRÉCIANO, Gertrud (ur.): *Europhras 88. Phraséologie Contrastive. Strassbourg: Collection Recherches Germaniques 2*, str. 313–326.
- RISTIĆ, Stana (2004): *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku: teorijske osnove i normativno-kulturološki aspekti*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
- PREGI, Slavko Pregl (2009): *Car brez zaklada*. Novo mesto: Založba Goga.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika 2 (2014). Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Spletna verzija. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. <http://www.fran.si> (citirano: 6. 4. 2023).
- SNOJ, Marko (1997): *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena (2014): Zakaj se Slovenci neradi istovetimo s svojo kokoško? V: VIDOVIĆ BOLT, Ivana (ur.): *Životinje u frazeološkom ruhu [Elektronski vir]: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Animalistički frazemi u slavenskim jezicima održanog 21. i 22. III. 2014. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu*. http://www.animalisticki-frazemi.eu/images/frazemi/zbornik_radova/Breznik%20za%20WEB.pdf (citirano: 12. 1. 2023).
- VALENCIĆ ARH, Urška (2014): Kdo je v trgovini s porcelanom? Analiza živalskih sestavin v frazemu z diahronega vidika. V: VIDOVIĆ BOLT, Ivana (ur.): *Životinje u frazeološkom ruhu [Elektronski vir]: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Animalistički frazemi u slavenskim jezicima održanog 21. i 22. III. 2014. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu*. http://www.animalisticki-frazemi.eu/images/frazemi/zbornik_radova/Valencic_za_WEB.pdf (citirano: 12. 1. 2023).
- VELIKONJA, Irena (2006): *Poletje na okenski polici*. Ljubljana: DZS.
- VELIKONJA, Irena (2011): *Normalna družina ... Pa kaj še!* Ljubljana: Založba Mladika.
- VIDMAR, Janja (2000): *Sence poletja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- VIDMAR, Janja Vidmar (2008): *Pink*. Radovljica: Didakta.
- VIDMAR, Janja (2003): *Punce za znoret*. Ljubljana: Karantanija.